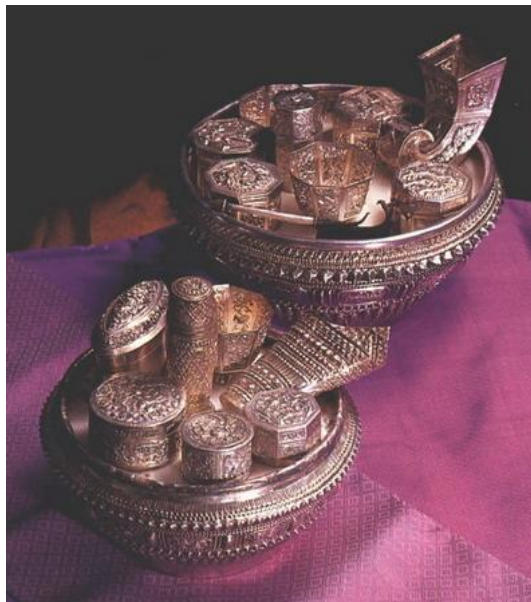

เขียนหมาก

เขียนหมาก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการกินหมากโดยเรียกอย่างรวมๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ตัวภาคใหญ่ ลักษณะต่างๆ สำหรับวาง ตลับใส่หมาก ตลับยาเส้น กระจุกปูน ตลับสีเสียด และช่องใส่พลู ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกเขียนหมากแตกต่างกันออกไป เช่น ในภาคเหนือตอนบนเรียก กระจายหมาก และภาคอีสานเรียก ชันหมาก แต่ถ้าเป็นของใช้ในรั้วในวัง ราชาศัพท์ระดับพระมหากษัตริย์จะเรียก พานพระศรี ระดับราชวงศ์เรียก พานหมากเสวย ซึ่งเขียนหมาก ยังใช้ต้อนรับอาคันตุกะแขกบ้านแขกเมืองได้เป็นอย่างดี เขียนหมากทำจากวัสดุหลายประเภท เช่น ทอง เงิน ไม้ ทองเหลือง เครื่องเงินหรือจักสาน ตัวเขียนหมากมีลักษณะคล้ายๆ พานกลมแบน หรือเป็นทรงหกเหลี่ยม

ตามชนบทส่วนใหญ่จะพบเขียนหมากที่ทำด้วยไม้และทองเหลืองอยู่มาก เขียนหมากที่ทำด้วยไม้ทั่วไปเป็นไม้สัก ไม้เนื้อแข็ง หรือไม้เนื้ออ่อน จำพวกไม้ขนุน ไม้มะม่วงป่า นิยมทาสีฉนวนนอกเป็นสีดำทำจากเขม่าคลุกกับน้ำมันยาง แล้วจึงแกะสลักลวดลาย โดยใช้มีดคมกรีดเป็นลายเส้นอย่างง่ายๆ เช่น ลายรูปขนมเปียกปูน ลายเส้นลวด ลายดอกผักแว่น บ้างก็แต่งลายด้วยสีแดง สีเหลือง สีปูนขาว สีเขียว ตามแต่จะหาวัสดุได้ในท้องถิ่น

รูปทรงของเขียนหมากอีสาน มีส่วนฐานสองแบบ คือแบบชันหมากตัวผู้ มีเตี้ยอยู่ระหว่างขาเขียนทั้งสองแบบชันหมากตัวเมีย ทำขาแหวกขึ้นไปจรดเอวทั้ง 4 ด้าน ภายในเขียนแบ่งเป็นช่องสำหรับใส่เครื่องเขียน เช่น หมากพลู ตลับขนาดต่างๆ ใส่เครื่องสำหรับกินกับหมาก ยกเว้นเต้าปูนนิยมวางไว้นอกเขียน แต่บางคนก็ไว้รวมกัน

การกินหมากและทำเขียนหมากเกิดขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ก็มีแพร่หลายในแถบประเทศเอเชีย เช่น จีน อินเดีย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และไทย เป็นต้น การกินหมากในสมัยโบราณนั้นถือว่าเป็นสิ่งดีงาม เพราะคนฟันดำเป็นลักษณะของคนสวย นอกจากนี้ยังให้ความเพลิดเพลินในเวลาเคี้ยวหมาก ช่วยฆ่าเวลาและทำให้ฟันแข็งแรงทนทานอีกด้วย แต่การกินหมากในประเทศไทยมาเล็กลงอย่างจริงจังในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่ท่านต้องการปฏิวัติวัฒนธรรม เพราะเห็นว่าการกินหมาก เป็นสิ่งสกปรกเลอะเทอะไม่ทันสมัย เขียนหมากจึงไม่ค่อยพบเห็นกันมาตั้งแต่ในครั้งนั้น ยิ่งต่อมามีหมากฝรั่งเข้ามาขาย สามารถเคี้ยวเล่นได้คนสมัยใหม่จึงไม่ลองกินหมาก ส่วนคนสูงอายุก็ค่อยๆ ล้มหายตายจากไปเรื่อยๆ การกินหมากจึงคงจะค่อยๆ สูญหายไปที่สุดในที่สุด ตัวเขียนหมากจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไปเช่นกัน

ต่อมาเขียนหมากจึงกลายเป็นของสะสม พวกที่ทำด้วยโลหะมีค่า ประดิษฐ์อย่างสวยงาม ก็จะมีราคาแพงและหายาก แต่พวกที่ทำด้วยไม้อาจจะนำมาประยุกต์ใช้งานอย่างอื่นได้ เพราะมีลักษณะต่างกัน แต่ก็มีควมสวยงามไปคนละแบบ

ปัจจุบันการทำเขียนหมาก มักจะทำเพื่อใช้ในการตกแต่งมากกว่า จึงมีการออกแบบรูปทรงต่างๆ และตกแต่งเป็นลวดลายให้สวยงามและมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น

*** สารานุกรมจากหนังสือเครื่องทองรัตนโกสินทร์

ณ ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน)

โทร.1289 และ www.sacict.or.th ***

